

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Пояснювальна записка

до дипломного проекту бакалавра

на тему:

ПАННО «НАТХНЕННЯ» ТА МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЖАНРІВ
ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Текст містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

Виконала: Парчевська Діана Валентинівна
студентка 4 курсу, групи 40 ОМ
напрямку підготовки (спеціальності)
023 Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація

Керівник: Карпенко В. А., старший викладач
кафедри образотворчого мистецтва
Національного Педагогічного
Університету
імені М. П. Драгоманова

Рецензент: Смірнова О.О., доцент
кафедри образотворчого мистецтва
Національного Педагогічного
Університету
імені М. П. Драгоманова

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

Факультет педагогіки і психології Кафедра

образотворчого мистецтва Освітньо-

кваліфікаційний рівень бакалавр Напряму

підготовки 02 Культура і мистецтво

**Спеціальність 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

професор Шевнюк О.Л.

“ ____ ” **29 жовтня** 20 **20** року

ЗАВДАННЯ

НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ СТУДЕНТУ

Парчевській Діані Валентинівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) Панно «Натхнення» та методика вивчення жанрів образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти
керівник роботи (проекту) Карпенко Вікторія Анатолівна, старший викладач кафедри образотворчого мистецтва
затверджені наказом від “ ____ ” **29 жовтня** 20 **20** року № **2**
2. Строк подання студентом роботи (проекту) **30 квітня 2020 року**
3. Вихідні дані до роботи (проекту) Створити декоративне панно та розробити методику вивчення жанрів образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Простежити історію та розвиток жанрів образотворчого мистецтва; Розглянути мету та зміст навчання жанрам образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти;
Запропонувати рекомендації щодо навчання жанрам образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Мішкловина, дерев'яна рама, спеціальна голка, для створення нетканих гобеленів, акрилові нитки для в'язання.

6. Консультанти розділів роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
	Карпенко В. А., ст викл. каф. обр. мис. НПУ імені М.П. Драгоманова	10.2019	10.2019 <i>В.А.К.</i>
	Карпенко В. А., ст викл. каф. обр. мис. НПУ імені М.П. Драгоманова	04.2020	04.2020 <i>В.А.К.</i>

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Затвердження теми дипломного проекту	жовтень	викон.
2.	Збір теоретичного, практичного та творчого матеріалу до дипломного проекту	жовтень-листопад	викон.
3.	Затвердження ескізів дипломного проекту	листопад	викон.
4.	Творча робота над дипломним проектом	листопад - березень	викон.
5.	Формулювання висновків дипломного проекту	квітень	викон.
6.	Попередній захист проекту	квітень	викон.

7. Дата видачі завдання **2 вересня 2019 р.**

Студент

(підпис)

Парчевська Д.В.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи (проекту)

(підпис)

Карпенко В. А., ст. викладач кафедри образотворчого мистецтва

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

Примітки:

1. Форму призначено для видачі завдання студенту на виконання дипломної роботи (проекту) і контролю за ходом роботи з боку кафедри і директора інституту (декана факультету).
2. Розробляється керівником дипломної роботи (проекту). Видається кафедрою.
3. Формат бланка А4 (210 и 297 мм), 2 сторінки

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

ПОДАННЯ

ГОЛОВІ ДЕРЖАВНОЇ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ

Направляється студент Парчевська Діана Валентинівна

(прізвище та ініціали)

до захисту дипломної роботи (проекту)

за напрямом підготовки **02 Культура і мистецтво**

спеціальністю **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація**

на тему Панно «Натхнення» та методика вивчення жанрів образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти

(назва теми)

Дипломний проект і рецензія додаються.

Декан Факультету

проф.Олефіренко Т.О.

(підпис)

Довідка про успішність

Парчевська Д.В.

(прізвище та ініціали студента)

за період навчання на факультеті педагогіки та психології з 20__ року до 20__ року повністю виконав навчальний план за напрямом підготовки, спеціальністю з таким розподілом оцінок за:

національною шкалою: відмінно 23,8 %, добре 69,0 %, задовільно 7,1 %;

шкалою ECTS: A 23,8 %; B 33,3 %; C 35,7 %; D 4,8 %; E 2,4 %.

Секретар факультету

Адамченко Л.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Висновок керівника дипломної роботи (проекту)

Студентка
виконала дипломний проект на високому професійному рівні, він справляє гарне естетичне враження. Теоретична частина докладна та науково грамотна, може бути використана в роботі викладача образотворчого мистецтва як в школі, так і в позашкільних навчальних закладах. Студентка заслуговує присвоєння кваліфікації бакалавра.

Керівник роботи (проекту)

Карпенко В.А.

(підпис)

“13” травня 2020 року

Висновок кафедри про дипломну роботу (проект)

Дипломний проект розглянуто.

Студентка

Парчевська Д.В.

(прізвище та ініціали)

допускається до захисту даного проекту в Державній екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

образотворчого мистецтва

професор О.Л.Шевнюк

Примітки:

1. Зазначаються дані щодо навчальних досягнень студента за період навчання у вищому навчальному закладі, висновок керівника дипломної роботи (проекту) та висновок кафедри про дипломну роботу (проект).
2. Формат бланка А5 (148 и 210 мм), 2 сторінки.

ВІДГУК НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Парчевської Діани Валентинівни

(Прізвище, ім'я, по-батькові)

Зі спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

ОКР бакалавр

Тема дипломної роботи

ПАННО «НАТХНЕННЯ» ТА МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЖАНРІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Матеріали нетканий гобелен

1. Актуальність теми

Для покращення проведення уроків образотворчого мистецтва, які дозволяють створити емоційний фактор та спонукати дітей більш впевнено виконувати завдання є важливим розробка методики вивчення жанрів образотворчого мистецтва

2. Позитивні якості роботи

Методична частина роботи виконана на високому рівні, методично грамотно та достатньо оригінально, має посилання та значний відсоток авторського тексту. Творча робота виконана в техніці нетканого гобелену має багато мистецьких здобутків та справляє гарне враження. Вона композиційно виважена та має приємне колористичне вирішення. Студентка дотрималась всіх технологічних правил та створила творчу роботу, яка емоційно забарвлена та продовжує народні традиції зображення Дерева Життя.

3. Практична цінність висновків і рекомендацій

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій щодо покращення проведення уроків образотворчого мистецтва, які дозволяють створити емоційний фактор, що має місце в ході проведення уроків на окреслену вище тему, спонукає дітей більш впевнено виконувати завдання.

4. Наявність недоліків

Деякі зауваження, які стосуються кольору ниток, використаних в роботі, мають більше побажання, ніж недоліки, адже не стосуються творчого задуму і не вплинули на загальне враження від сприйняття картини.

4. Загальна оцінка роботи висока позитивна, а студентка заслуговує присвоєння освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»

Науковий керівник

Старший викладач кафедри образотворчого мистецтва НПУ імені М.П Драгоманова

(підпис)

Карпенко В.А.

(прізвище, ініціали)

« 26 » травня 2020р.

РЕЦЕНЗІЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Парчевської Діани Валентинівни

(Прізвище, ім'я, по-батькові)

Зі спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

ОКР бакалавр

Тема дипломної роботи **ПАННО «НАТХНЕННЯ» МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЖАНРІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

1. Висновок про ступінь відповідності виконаної роботи дипломній кваліфікації і профільюючій спеціальності бакалаврська робота Парчевської Діани відповідає всім вимогам таких наукових робіт. Має понятійний апарат, всі його складові: актуальність, об'єкт, предмет, мету, завдання, які під час наукового дослідження виконані.

2. Перелік позитивних якостей роботи (з виділенням елементів творчості)

Парчевська Діана у даній науково-практичній роботі розробила та обґрунтувала методика вивчення жанрів образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти, де простежила їх історію та розвиток. Розглянула мету та зміст навчання жанрам образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти. А також, запропонувала рекомендації щодо навчання жанрам образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти.

Практична робота Діани – це багатоколірна декоративна композиція, основним мотивом якої є дерево та птахи. Дерево, що є центральним елементом, являє собою символ «Дерево Життя». Виконана у техніці нетканого гобелену, зі спокійним колоритом та композицією, що символічно розкривають суть натхнення. Це художній авторський твір. Звичайно, цікаве бачення її «Натхнення», неоднозначне бачення птахів. Але технічно виконано бездоганно, за кольоровою гамою є відчутний розподіл на дальній і ближній план, що створює ефект 3-Д.

3. Перелік основних недоліків роботи

Серед недоліків теоретично-практичної бакалаврської роботи Парчевської Діани можна назвати незначні текстові помилки. Хотілося б розширити додатки, але межі роботи не дають цього. Перераховані зауваження, є більш побажаннями і не впливає на загальне позитивне оцінювання роботи.

4. Загальна оцінка роботи *Робота виконана на високому рівні і заслуговує високої оцінки.*

5. Висновок про можливість присвоєння випускнику кваліфікації

Бакалаврська робота Парчевської Діани «МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЖАНРІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ» може бути представленою на захист, а студентка заслуговує присвоєння освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»

Рецензент

(підпис)

Смірнова О.О.,

(прізвище, ініціали)

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва Національного Педагогічного Університету імені М. П. Драгоманова

(вказати вчений ступінь, наукове звання, посада та місце роботи)

« 13 » травня 2020р.

Довідка
про результати антиплагіатної перевірки бакалаврської роботи

Комісією з академічної етики кафедри образотворчого мистецтва Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова здійснено перевірку бакалаврської роботи на тему:

Панно «Натхнення» та методика вивчення жанрів

образотворчого мистецтва у ЗЗСО

Тема бакалаврської роботи затверджена на засіданні Вченої ради факультету педагогіки і психології, протокол №2 від 29 жовтня 2019р. студентки (та) 4 курсу спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація щодо дотримання норм академічної етики.

ПІП студента Парчевська Д.

За результатами аналізу роботи та аналізу звіту подібності, який було згенеровано системою виявлення збігів/ідентичності/схожості компанії UNICHECK, комісія дійшла до наступного висновку (*вибрати один з варіантів*):

1) Комісією *не виявлено* академічного плагіату. Дана бакалаврська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

2) Комісією частково виявлений (3,4%) академічний плагіат, а саме порушення процедури цитування наукових джерел. Дана бакалаврська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

3) Комісією виявлено академічний плагіат (обґрунтування факту академічного плагіату додається). Дана бакалаврська робота не може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

4) Інше

Голова комісії

Секретар комісії

Шевнюк О.Л.

(прізвище, ініціали)

Со́ва О.С.

(прізвище, ініціали)

Дата 14 травня 2020 р.

3.4% Matches

10% Цитати

0% Використані джерела

Matches

Веб джерела

300

1	idgu.edu.ua http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/ceviri-innovaciyi-u-vyshchih-navchanih-zakладах.pdf	0.59%
2	um.co.ua http://um.co.ua/10/10-0/10-0049.html	0.58%
3	eprints.zu.edu.ua http://eprints.zu.edu.ua/22348/1/%D0%87%D0%B1%D1%90%D1%80%D0%80%D0%8B%D0%8A_%E2%84%93.PDF	0.5%
4	ej.kherson.ua http://ej.kherson.ua/jurnal/economic_14/economic_14_2.pdf	0.5%
5	fj.onu.edu.ua http://fj.onu.edu.ua/internet_dla_pisnomyshkiv/	0.5%
6	mdu.in.ua http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/2016/materiali_konferencij_mdu_17.11.2016.pdf	0.5%
7	intellect21.nuft.org.ua http://intellect21.nuft.org.ua/journal/2018/2018_1/1_2018.pdf	0.5%
8	academy.gov.ua http://academy.gov.ua/NMFD/library_nadu/(13/92910332-7be6-4134-8e9d-70ade44306e0.pdf	0.5%
9	cad.kpi.ua http://cad.kpi.ua/attachments/093_2017d_Kosenko.pdf	0.5%
10	inmad.vntu.edu.ua http://inmad.vntu.edu.ua/portals/static/F41D7FEB-36E8-4CE8-AA0B-90019FE186CA.pdf	0.5%

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. Жанри образотворчого мистецтва у практичній і творчій роботі вчителя закладів загальної середньої освіти	6
1.1. Основні відомості про жанри образотворчого мистецтва та їх історичний розвиток	6
1.2. Аналіз образотворчих аналогів	16
1.3. Творча робота над панно. Композиційне і колористичне вирішення	20
РОЗДІЛ II. Особливості методики вивчення жанрів образотворчого мистецтва у зкладах загальної середньої освіти	24
2.1. Мета та зміст вивчення жанрів образотворчого мистецтва в закладах загальної середньої освіти	24
2.2. Методика навчання жанрам образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти	28
ВИСНОВКИ	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	37
ДОДАТКИ	40

ВСТУП

Актуальність теми. Незаперечним фактом є те, що вивчення образотворчого мистецтва в школах, будучи, на жаль, недооціненим, має колосальний вплив на розвиток учнів. Діти, котрі займаються мистецтвом демонструють творчі та більш ефективні підходи до вирішення різних проблем. Однією із багатьох переваг образотворчого мистецтва є те, що воно сприяє розвитку просторового мислення, тому учні, котрі його вивчають, схильні краще розуміти складні поняття шляхом їх візуалізації. Мистецький досвід розвиває критичне мислення, спостережливість та винахідливість. Безперечно, в процесі малювання, ліплення, вишивання дитина розвиває дрібну моторику рук, а разом з нею пам'ять. Крім цього, образотворче мистецтво є середовищем для виховання естетичного, морального та емоційного досвіду школярів.

Видатний педагог, публіцист та письменник Василь Сухомлинський, відомий своїм гуманним і демократичним підходом до виховання та навчання учнів, зазначав, що основним завданням викладача є формування творчої особистості вихованців. На його думку, етап початкової школи — особливо важливий, тому що саме в цей період творчість є «природним способом життя людини», а для дітей цього віку характерні багатство фантазії та уяви, потреба вигадувати та створювати, виражаючи свої емоції, а також безпосередність сприйняття світу. У своїй праці під назвою «Методика виховання колективу» Василь Олександрович писав: «Без творчості немислиме пізнання людиною своїх сил, здібностей, нахилів; неможливе утвердження поваги до себе, чутливе ставлення особистості до морального впливу колективу. Без творчого життя особистість не може бути вихованою, без творчості немислимі духовні, інтелектуальні, емоційні, естетичні, ідейні взаємини між особистостями в колективі» [30, ст.201].

Кожному виду образотворчого мистецтва повинне приділятися місце в освітній програмі, тому що кожен з них має свій особливий вплив на розвиток особистості учнів. Вивчаючи живопис діти отримують базові знання про колір, вивчаючи графіку — про перспективу та світлотінь. У школярів, котрі

займаються ліпкою, краще розвинуте просторове мислення. Особливістю образотворчого мистецтва є те, що воно тісно пов'язане із місцевою, а також світовою культурою, воно виховує у дітей любов і повагу до творчості їх власного та інших народів. Найбільше культурні особливості та народна творчість проявляються в такому виді художньої діяльності як декоративно-прикладне або декоративно-ужиткове мистецтво.

Безсумнівно, образотворче мистецтво сприяє багатосторонньому розвитку особистості дитини, проте також не можна ігнорувати його практичну користь для всього людства в цілому. На жаль, розподіляючи кількість годин, відведених на уроки, школи віддають перевагу точним наукам, не зважаючи на те, що люди обізнані в образотворчій галузі дуже затребувані на ринку праці. Сучасна людина постійно перебуває в оточенні речей, які є результатом роботи художника, серед яких не тільки картини, скульптури та інсталяції, які ми спостерігаємо в музеях та на виставках, а і побутові предмети, такі як: обкладинки книг, реклама, одяг, прикраси тощо. Їх створенням займаються люди із художньою освітою, базу для якої вони повинні отримувати в загальноосвітніх школах.

Мета дослідження. розробити та обґрунтувати методику вивчення жанрів образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти.

Завдання дослідження:

1. Простежити історію та розвиток жанрів образотворчого мистецтва;
2. Розглянути мету та зміст навчання жанрам образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти;
3. Запропонувати рекомендації щодо навчання жанрам образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти.

Об'єкт дослідження — процес навчання образотворчого мистецтва учнів у закладах загальної середньої освіти.

Предмет дослідження — методика вивчення жанрів образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань дослідження були використані такі теоретичні та емпіричні методи:

1. Культурно-історичний — для вивчення історії та розвитку и образотворчого мистецтва, їх характеристик притаманних різним епохам;
2. Аналітичний — для вивчення філософської, мистецтвознавчої, психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми;
3. Теоретичного моделювання — для обґрунтування складових запропонованої методики вивчення жанрів образотворчого мистецтва.

Наукова новизна одержаних результатів:

1. Доповнено методи вивчення жанрів образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти , що сприяє більш ефективному засвоєнню навчального матеріалу учнями;
2. Подальшого розвитку набули питання долучення учнів до виконання творчих робіт різних жанрів образотворчого мистецтва.

Практичне значення. Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій щодо покращення проведення уроків образотворчого мистецтва, які дозволяють створити емоційний фактор, що має місце в ході проведення уроків на окреслену вище тему, спонукає дітей більш впевнено виконувати завдання.

РОЗДІЛ I. Жанри образотворчого мистецтва у практичній і творчій роботі вчителя закладів загальної середньої освіти 1.1. Основні відомості про жанри образотворчого мистецтва та їх історичний розвиток

Мистецтво — це форма людської діяльності, суть якої полягає у осмисленні дійсності і відтворенні її шляхом творчої практики; це процес вираження внутрішнього світу творця. У загальному значенні, мистецтвом називають продукт людської діяльності, котрий покликаний приносити естетичну насолоду[17].

Потреба людини у мистецтві виникла в давні часи, у добу пізнього палеоліту. Першими результатами творчої діяльності людини були наскельні малюнки, різьблення на каменях або кістках тварин, танці, які були тісно пов'язані із ритуалами та обрядами, в основі яких лежить магічно-міфологічне уявлення про світ. Крім цього тогочасне мистецтво виконувало гносеологічну (пізнавальну) функцію. Отриману інформацію первісні люди відображали в простих наскельних малюнках та статуях, щоб передавати її із покоління в покоління. З часом, коли з появою цивілізації відбулося розмежування мистецтва и науки, люди почали отримувати знання, спираючись на логіку, але мистецтво досі дає змогу отримати специфічний пізнавальний досвід через систему художніх образів. Науковці раціональні і завжди прагнуть об'єктивності, на відміну від творців, котрі вкладають в свою діяльність емоції та почуття, їх роботи сповнені метафоричним ставленням до дійсності. Розуміння творів мистецтва частіше пов'язане із інтуїтивним сприйняттям світу, чим з логікою. В основу картин, скульптур, архітектурних споруд художники перш за все вкладали ідеальні образи, котрі є метафоричним відображенням світобачення притаманним часу, в котрому вони жили. Таким чином, сучасна людина, дивлячись на ці твори мистецтва, може «відчути» минуле, подивитись на нього очима творця[9].

Не менш важливою є виховна функція. Не підлягає сумніву той факт, що мистецтво має колосальний емоційний вплив на людину, воно активізує

емоційно-чуттєвий початок, який перебуває у тісному зв'язку із мисленням та інтелектом. Мистецтво дає людині змогу отримати певний життєвий досвід, лише спостерігаючи за ним, а не переживаючи його особисто. Давньогрецькі мислителі першими звернули увагу на роль мистецтва у вихованні, розуміючи його як «вдосконалення душі людини». Аристотель був переконаний, що найважливішою ціллю мистецтва є катарсис — моральне очищення, піднесення душі через мистецтво, яке виникає в процесі співпереживання і співчуття[17].

Серед багатьох інших функцій мистецтва (комунікативної, розважальної, гедоністичної, терапевтичної, компенсаторної) головною вважається естетична. Мистецтво задовольняє потребу людини в насолоді красою, формує художні смаки, надає значущості світу. Вважається, що бажання створювати та спостерігати за красою, так само як і бажання досягати в усьому гармонії, з'явилося у людства з давніх часів і є первісним інстинктом. Вчені зазначають: «Інстинкт краси» у людини безсумнівний. Навіть маленькі діти проявляють «естетичну зацікавленість», тобто надають перевагу красивим предметам. Якщо ми штучно блокуємо задоволення естетичних потреб, тобто позбавляємо людину можливості споглядати прекрасне, вона буде відчувати себе неповноцінною. Психологи називають це «естетичним голодом». Таким чином, естетичне почуття у людини не є лише плодом виховання і даниною цивілізації. Це одна з фундаментальних властивостей людської природи»[21].

Проте не всі продукти людської майстерності створені лише для того, щоб задовольняти естетичні потреби людини або вплинути на її моральність, деякі з них створюються для утилітарних цілей. Майстрів, згідно із метою, яку вони ставлять перед собою, поділять на художників та ремісників. Останні розуміються як ті, хто приділяє увагу утилітарному застосуванню своєї праці. Однак, речі створені для практичних цілей можуть вміщати в собі і естетичну складову; таким чином гончар або ткач може створити високофункціональну роботу, яка в той же час є прекрасною. Декоративно-прикладне мистецтво єдиний вид образотворчого мистецтва, який поєднує в собі ці обидві характеристики[31=].

Образотворче мистецтво — мистецтво, основною характеристикою якого є відображення дійсності у вигляді художніх образів на площині або у просторі. Засоби образотворчого мистецтва, такі як колір, об'єм, просторовість, світлотінь, дають змогу абсолютно точно відобразити дійсність. Але образотворче мистецтво зображує не тільки те, що ми можемо побачити довкола себе, воно втілює ті образи, яких немає в реальності, які є продуктом людської фантазії та осмислення дійсності. Воно розкриває духовний та емоційний стан творця, його внутрішній світ[8].

Види образотворчого мистецтва:

1. Архітектура — мистецтво створення та проектування будівель, їх комплексів;
2. Живопис — мистецтво зображення образів на площині в кольорі, фарбами;
3. Графіка — мистецтво створювати зображення за допомогою ліній, штрихів, без використання фарби;
4. Скульптура — мистецтво створювати об'ємні фігури шляхом висікання або ліплення;
5. Декоративно-прикладне мистецтво — мистецтво прикрашати, поєднує в собі практичні та естетичні якості[4].

Образотворче мистецтво протягом багатьох століть пройшло еволюцію від наскельних розписів доби палеоліту до найновіших течій сучасності. Разом з цим утворювались та розвивались види та жанри образотворчого мистецтва. Наприклад, в античні часи у художників з'явилося прагнення відтворювати реальне оточуюче життя таким, яким його бачить людина. Це бажання призвело до подальшого вивчення способів передачі об'єму на площині і у просторі, художники почали досліджувати основи перспективи та світлотіні. В добу Середньовіччя релігія та церква впливала на всі сфери тогочасного життя, у тому числі і на образотворче мистецтво. Основним завданням художника того часу була передача духовності, а не реалістичності, а засоби, які були винайдені античними художниками для

точного відображення дійсності, ігнорувалися або змінювались на користь символізму. У добу Відродження знову відбувся перелом в історичному розвитку образотворчого мистецтва, новий світогляд почав диктувати художникам, які аспекти життя потребують розкриття в їх творчості. Не дивлячись на те, що у центрі уваги митців знову перебувала релігійна тематика, вони знову повернулись до дослідження перспективи та анатомії, що дало можливість в подальшому розвивати і інші жанри мистецтва[8].

Жанр — це поділ витворів образотворчого мистецтва згідно з зображеними темами та об'єктами, котрий склався історично. До жанрів образотворчого мистецтва належать:

1. Анімалістичний;
2. Натюрморт;
3. Портрет;
4. Пейзаж;
5. Історичний;
6. Батальний;
7. Побутовий;
8. Релігійний, міфологічний[4].

Незважаючи на те, що поняття «жанр» в образотворчому мистецтві з'явилося досить пізно, жанровий розподіл існував іще з давніх часів. Наприклад, зображення тварин на стінах печер відносяться до анімалістичного жанру. Таким чином, процес формування жанрової системи почався досить рано, але остаточно закріпився у XVIIст. в Європі. Також в цей час відбулося розділення жанрів на низькі та високі жанри образотворчого мистецтва, в залежності від зображених тем та сюжетів. До високих жанрів відносять історичний, батальний, міфологічний та релігійний, а такі жанри як портрет, натюрморт, побутовий і пейзаж — до низьких. Проте існували виключення, наприклад, парадний портрет[4].

Дуже часто важко визначити до якого одного певного жанру відноситься картина, в переважній більшості художники в своїх роботах

суміщають декілька жанрів. Переважно, портрет, натюрморт та пейзаж є складовими більш композиційно складних жанрів, наприклад батального чи історичного.

Для практичного вивчення в закладах загальної середньої освіти найкраще підходять такі жанри як натюрморт, портрет, анімалістичний та пейзаж. Це пов'язане з тим, що теми цих жанрів добре знайомі та зрозумілі для дітей будь-якого віку, на відміну від батального, історичного, побутового чи релігійного. Також вони підлягають сильному спрощенню, для кращого розуміння школярами, в той час як, наприклад батальний чи історичний жанр, потребують глибокого вивчення засобів образотворчого мистецтва, їх композиції зазвичай дуже складні та багатофігурні.

Таким чином, саме портрет, натюрморт, пейзаж і анімалістичний, не тільки як жанри, котрі найчастіше використовуються у практичній діяльності школярів, а як і основні складові, без яких неможливе існування більш складних жанрів, потребують найбільш детального розгляду.

Певне, саме портрет є найбільш популярним серед поціновувачів мистецтва, також він не випадково вважається одним з найважчих і значних жанрів образотворчого мистецтва. «Вершиною прогресу в живописі, — стверджував Гегель, — є вміння художника створити портрет»[26].

Портрет — це не просто зображення людини, де на перший план виступає завдання зовнішньої схожості, це складне дослідження психології особистості, внутрішнього світу зображуваного. Завдання художника полягає в передачі характерних рис людини і виявлені як типового, соціально значимого, так і індивідуально цінного. Цілком очевидно, що портрет не відображає реальну людину як таку. Ця людина відтворена творцем, котрий використовує засоби мистецтва, щоб створити її «за образом та подобою» реальної моделі. Кожен портрет містить у собі уявлення художника про свою модель. Таким чином, портрет не зводиться до зображення особи і фігури людини, а має на увазі зображення цілого світу, крізь втілену мистецтвом людську особистість, індивідуальність. І не тільки крізь індивідуальність моделі, а і крізь

індивідуальність художника. «Портрет — це завжди подвійний образ: образ художника і образ моделі» — говорив скульптор Бурдель[11].

Портрет — один із найдавніших жанрів образотворчого мистецтва. З початку свого існування він мав культове значення, портрет не створювали просто для естетичного задоволення, його створення мало вагомні релігійні, символічні або ритуальні основи. Як правило, в давні часи портрет пов'язувався із душею людини, таким чином збереглися одні із перших скульптурних портретів, які створювались шляхом обліплення глиною обличчя померлих людей, щоб досягнути максимальної схожості[26].

Вважається, що портрет як жанр зародився в Стародавньому Єгипті і розвивався давньогрецькими художниками, в часи культу тілесності, поки не став цензурованим в період Середньовіччя. В цей час портрет не існував як окремий жанр, а лише був частиною картин на релігійну або історичну тематику. З приходом Відродження все знову змінилося і люди перестали сприймати людське тіло в якості гріховності, що призвело до зняття багатьох табу в образотворчому мистецтві. У ХХ столітті портрет, як і всі фігуративні мистецтва, переживає занепад. У жанрі проявляються складні тенденції розвитку мистецтва, а також загальна криза розуміння людської особистості[26].

На ґрунті модернізму виникають твори, що номінально вважаються портретом, але позбавлені його специфіки. Вони навмисне відходять від реального вигляду моделі, зводять її зображення до умовної, абстрактної схеми. Висловлюючись на тему сучасної долі портрету, Марат Гельман пише: «В контексті пізнього постмодернізму ставлення глядача до портрету, сильно змінилося в порівнянні з класичною епохою. Всі зображення сьогодні умовно можна розділити на кілька категорій: це інформаційні (політико-соціальний контекст), рекламні, культові (субкультурні), художні та приватні. Глядач зараз сприймає будь-яке зображення як знак товару, влади, політики, моди, поп-культури і так далі. Тому глядацьке сприйняття зараз обумовлено, контекстуально. Портрет як жанрова категорія скоріше мертвий, ніж живий.

Але, якщо розглядати всі актуальні практики сьогодні, і якщо є якісь живі прояви портретного жанру, то це швидше схоже не життя після смерті»[11].

Слід зазначити, що портрет, хоча і зазнавав постійних змін, мав важливе значення для кожного періоду в історії людства. Він пройшов цікавий шлях з підйомами та занепадом від примітивних наскельних малюнків до загального використання у сучасному світі. Жодну епоху неможливо уявити без зображень людини та ідей того часу, які воно в собі втілює.

Натюрморт — це зображення неживих предметів, котрі зазвичай зображуються в реальному, побутовому середовищі і композиційно організовані в єдину групу. Відомий математик і фізик, Блез Паскаль, говорив: «Який це дивний живопис — натюрморт: він змушує милуватися копією тих речей, оригіналами яких не милуєшся»[6]. Переважно, натюрморт пов'язаний із таким видом образотворчого мистецтва як живопис.

З давніх часів люди зображали предмети оточуючого світу, проте протягом довго періоду ці предмети не були самостійною темою мистецтва. Речі, найчастіше наділені символічним значенням, були частинами пейзажів або картин на релігійну тематику. Так, наприклад, було і в Стародавньому Єгипті. Так як мистецтва тогочасного Єгипту не створювалося для задоволення естетичних потреб, а було частиною ритуалу «переходу» душі в потойбіччя, різноманітні речі, зображені на розписах гробниць детально відтворюють світ безсмертя. Погребальні дари (особисті предмети померлої людини, символи влади, їжа) промальовувалися із надзвичайною точністю для того, щоб покійний міг «користуватися» ними у загробному світі. Те, що ми могли б назвати натюрмортом, зустрічається і в художніх творіннях Стародавньої Греції і Риму. Перш за все в вазописі та в настінних розписах. Розквіт античного натюрморту відбувся в I ст. н.е., в епоху панування Римської Імперії. Римляни вже не тільки зображували м'ясні та овочеві страви, фрукти, квіти та тварин, вони також створювали символічні твори з глибоким таємним змістом. Зазвичай такі алегоричні натюрморти слугували розписами гробниць і

сакральних приміщень, але головне, що римляни вперше зобразили — природу не як самостійне ціле, а як природу, яка підкорюється людині[20].

Європейське Середньовіччя створило свої шедеври зображень предметного світу. Перш за все це мініатюри псалтирів, часословів та Євангеліє. Сама художня природа мініатюри передбачала відтворення подробиць сцен побутового характеру. Таким чином, можна сказати, що мініатюри — представники побутового жанру з елементами натюрморту. Художники все більше і більше захоплювалися зображенням предметів і деталей обстановки, творячи тим самим поезію маленьких речей[20].

Як самостійний жанр натюрморт став оформлятися тільки в XVII ст., насамперед в роботах голландських і фламандських художників. Буденність життя постала перед художниками з невідомою досі значущістю і повнотою. Натюрморт насамперед розкривав відношення художника до того, що було ним зображено на картині. Голландський термін для позначення нового жанру — *stilleven* (збережене життя) — вперше зустрічається в 1650 році. Звична нам французька назва «*naturemorte*» (фр. мертва природа) з'явилася тільки на початку XIX ст.[20].

Турбує натюрморт і творців епохи нових технологій, котрі нині працюють в напрямку *digitalart* (комп'ютерного мистецтва). Схоже що як жанр в мистецтві і як свого роду філософська проблема натюрморт не зникне ніколи, оскільки оточуючі речі досі дивують нас, постаючи в новому світлі.

Пейзаж — жанр образотворчого мистецтва, центральною тематикою зображення якого є первозданна, або змінена людською діяльністю природа. В зв'язку з тематикою зображуваного виділяють такі різновиди пейзажу: міський, сільський, власне природний, на якому не видно жодних слідів, залишених людиною, архітектурний (ветуда), індустріальний та морський (марина). Пейзаж зазвичай передбачає відкритий простір земної або водної поверхні. В переважній більшості цей жанр відноситься до станкового живопису, і досить рідко проявляється в інших видах образотворчого мистецтва. Часто в пейзажі

можна зустріти зображення людини та анімалістку, проте вони носять другорядний характер і губляться на фоні величі природи[25].

Так само як портрет і натюрморт, пейзаж протягом довгого часу виконував роль декорації для іконопису, сюжетних, історичних композицій. Поступово, з розвитком наукових знань про лінійну і повітряну перспективу, світлотінь, пропорційність, загальну композицію, колорит, рельєфність зображення, природні види стали спочатку рівноправним елементом сюжетної композиції, а потім трансформувалися в центральний незалежний предмет зображення.

Перші елементи пейзажу можна виявити вже в наскальному живописі епохи неоліту — первісні майстри схематично зображували на стінах печер дерева, водойми, гори та кам'яні глиби. Довгий час пейзаж не мав ніякого розвитку, і не представляв цінності як жанр, а в добу Середньовіччя пережив свій занепад. Іконописці досить часто нехтували фоном, і пейзажні елементи були максимально спрощеними і невиразними[24].

Інтерес до пейзажного живопису стає явно помітним в добу Відродження. Саме цей період більше, ніж будь-який інший, був орієнтований на пошук найкращих варіантів композиції та перспективи. З цього часу пейзаж почав являти собою важливий елемент картини. У створенні пейзажного жанру цього періоду велику роль зіграли майстри Венеціанської школи. Одним з перших художників, в картинах яких природа є головним персонажем, став Джорджоне[24].

Саме ХІХ ст. подарувало світові плеяду видатних художників пейзажистів. Характеризується воно тим, що майже вперше художники почали виходити на пленер. Пов'язане це було із винаходом виробництва тубикових фарб. Безумовно, до цього художники спостерігали за природою, але на свіжому повітрі робили лише начерки тушшю та пером, а роботу в кольорі продовжували в майстернях. Пейзаж мав свій розвиток в різноманітних течіях, і до сьогодні залишається досить популярним та затребуваним жанром образотворчого мистецтва[24].

Анімалістичний жанр — жанр образотворчого мистецтва, головною темою якого є зображення тварин у живописі, скульптурі та графіці. Хоча тварини часто зустрічаються в пейзажному жанрі і не зображуються без природного фону, анімалістика виокремлена в окрему, самостійну категорію і як жанр характеризується достовірно анатомічними малюнками або скульптурами тварин. Причому, художники анімалісти в своїх роботах приділяють увагу не тільки правильному зображенню тварини, але і дуже часто наділяють це зображення певними алегоричними та символічними сенсами. Художник часто «олюднює» тварину, наділяє її характером та особливостями, котрі притаманні людині[1].

Тварини досить давно як сюжет для зображення використовувались в мистецтві. Самим початком анімалістичного жанру вважається доба палеоліту, коли племінні жителі зображували на стінах печер схематичні сцени полювання та ритуалів, важливу роль в яких відігравали саме дикі тварини. Особливий інтерес до анімалістики у художників проявився з початку епохи Відродження і найвидатнішим прикладом цього жанру є «Заєць» видатного художника Альбрехта Дюрера. Виконана вона з небувалою на той час точністю і за словами дослідників мистецтва могла слугувати ілюстрацією для науково-природничих трактатів[1].

Особливо популярною анімалістика була в Китаї, її особливості проявлялись в жанрі під назвою «квіти та птахи», а в Європі, після епохи Відродження, почала розповсюджуватись в Нідерландах та Голландії. Як і інші жанри образотворчого мистецтва анімалістичний жанр починає активно розвиватись саме в цей період, завдяки тому, що людство з небувалою до цього активністю почало розширювати свої знання в біології та анатомії тварин [1].

На разі, анімалістика, як і раніше, хоч і не часто зустрічається в чистому вигляді, без поєднання з іншими жанрами образотворчого мистецтва, залишається цікавою темою як для художника так і для звичайного спостерігача мистецтва.

1.2. Аналіз образотворчих аналогів

У «Словнику практичного психолога» Головіна С.Ю. зазначено: «Натхнення — унікальний стан людини, що характеризується високою продуктивністю, емоційним підйомом, високою концентрацією уваги та сил людини, що направлені на вирішення якоїсь, переважно творчої, проблеми»[5]. Автори «Когнітивного словника літературно-філософського дискурсу» Д.М. Бичков і О.Н. Бандалова додають: «Досить часто воно сприймається як явище, що існує окремо від людини, яка його переживає, воно приходить до неї ззовні. Іноді його описують як дар вищої сили, його особливість пояснює рідкість і недовготривалість натхнення»[2, стр.25].

Опис стану власного натхнення дав відомий теоретик архітектури, гуманіст Альберті Леон-Баттіста в трактаті «Про душевний спокій»: «Я маю звичай, особливо вночі, коли рухи моєї душі спонукають мене діяти і не спати, досліджувати і креслити в уяві небачені ще вози для вантажів і пересування, будувати і зміцнювати велетенські споруди... Іноді замість цих досліджень я малюю креслення і будую якісь складні споруди, прикрашені ордерами, численними колонами з новими капітелями і вигаданими базами, комбінуючи їх по новому з карнизами та підлогами»[3].

З давніх часів природа натхнення пов'язувалась із творчістю і була предметом активних досліджень мислителів та філософів. Не дивно, що настільки особливий стан, що характеризується загальним піднесенням, коли пізнавальна, емоційна та фізична сфери людської сутності об'єднуються і спрямовуються на розв'язання однієї творчої проблеми, пов'язувався із чимось містичним та магічним. Греки вважали, що до творців мистецтва, у часи творчого пошуку, на допомогу приходять Аполлон разом із дев'ятьма музами, покровительками поезії, мистецтв та наук. Натхнений цією концепцією Нікула Пуссен, звертається до неї в період розквіту класичного французького бароко, створюючи живописну картину «Натхнення поета» (Додаток Б, рис.1). На ній зображені Аполлон, муза та двоє купідонів-помічників, один з яких «коронує» поета лавровим вінком — символом слави та загального визнання. На обличчі

творця поезії ми бачимо блаженство та одухотворення, він з радістю відгукується на поклик натхнення та занотовує рядки віршів, що прийшли до нього у цьому стані. Давньогрецький філософ Платон, розмірковуючи про цей неймовірний стан назвав його «виходом за межі себе», проникненням душі людини в світ позамежних сутностей. Описуючи натхнення Платон писав: «...Муза сама робить натхненними одних, а від них тягнеться ланцюг інших захоплених. Всі хороші епічні поети, не завдяки вмінню складають свої прекрасні поеми, а тільки коли стають натхненними і одержимими; точно так же і хороші мелічні поети; як корибанти танцюють в нестямі, так і вони в нестямі творять ці свої прекрасні пісні; коли ними опановує гармонія і ритм, вони стають одержимими: вакханки в хвилину одержимості черпають з річок мед і молоко, а в здоровому глузді — не черпають, і так само буває і з душею мелічних поетів, як вони самі свідчать про це...»[29]. Екстаз — слово, що найточніше описує суб'єктивне переживання натхнення.

Християни тлумачили натхнення як вогонь із неба, джерелом якого був сам Бог. Постачальником цього вогню в людський світ вважався янгол, з часом цей образ став стереотипним візуальним зображенням натхнення як в живописі так і в скульптурі. Яскравим прикладом використання подібного символу є картина під назвою «Святий Матвій та янгол», створена видатним італійським живописцем, представником раннього бароко, Мікеланджело Мерізіда Караваджо (Додаток В, рис.2). Релігії, котрі стали центральною темою цієї картини та тієї, що була розглянута в попередньому абзаці, кардинально відрізняються одна від одної, проте саме на феномен натхнення вони мали дуже схожі погляди. На темному, майже чорному тлі зображені дві фігури. Незважаючи на приглушеність тонів кольору, поділ на світ земний та світ небесний читається дуже точно. Одяг Матвія сильно контрастує з легкими, білосніжним вбранням янгола, котрий тут символізує собою просвітлення, прихід натхнення. Поза чоловіка дуже нестійка і навряд чи зручна, проте він повністю це ігнорує і уважно вслухається у слова небесного посланця. Саме так себе поводить людина, перебуваючи у стані натхнення. Вона відчуває духовне

піднесення, ясність розуму і прагне якомога швидше втілити свій задум в життя, незважаючи ні на що. У цей момент творця немовби несе «потік», і він не завжди може сказати, як багато часу перебував у такому стані.

На цих прикладах ми бачимо, як творці піднесено і завзято прислухаються до голосу натхнення, проте в історії образотворчого мистецтва є приклади більш спокійні та меланхолічні. Наприклад, картина «Натхнення» (Додаток Г, рис.3) французького художника котрий працював в жанрі академічного живопису, Вільяма-Адольфа Бурго, та картина «Портрет молодого художника (Натхнення)» Жана Оноре Фрагонара (Додаток Д, рис.4), відрізняються одна від одної колоритом та манерою виконання, проте обидві просякнуті атмосферою творчого пошуку. Погляди обох замріяних персонажів направлені кудись у далечінь і стає зрозуміло, що зараз вони шукають своє натхнення, намагаються викликати його появу. Обидва художники використали приємні сонячні кольори, вони спокійні і натякають на невимушеність та спокій, персонажі заглиблені в себе.

Приклади, розглянуті в попередніх абзацах, містили в собі образ самого творця, проте яскравим прикладом натхнення є ціла митецька течія у живописі, а саме імпресіонізм. Відомо, що імпресіоністи не підіймали у своїх творах філософських проблем і навіть не намагалися проникати під кольорову поверхню буденності. Натомість вони зосереджувались на поверхності, плинності миті, настрою, освітленні. Представники імпресіонізму були зачаровані красою природи та намагалися зафіксувати її у найкоротший період часу, на жаль, академічний живопис не давав їм такої можливості. Імпресіоністичні картини сповнені світла, повітря, життя та безкарної любові до природи, що зачаровує поціновувачів мистецтва протягом багатьох років, і безперечно викликає у них натхненність[12].

Отже, до теми натхнення зверталися художники усіх епох, представники сучасного мистецтва не стали виключенням. Олігеров Олександр — відомий російський художник, автор приголомшливих абстрактних картин. Його картина «Натхнення» (Додаток Е, рис.5) входить до колекції, ідею якої

сам автор описує так: «Кажуть, що немає задзеркалля, немає паралельного нам світу, проте є світ снів і він існує паралельно з реальністю, живе за своїми законами, не підкоряючись жодному закону відкритого нашою наукою. Кажуть, що кольорових снів не буває, але є багато людей, хто бачить кольорові сні, а є і такі, хто сам їх створює і їх можна побачити, до них можна навіть доторкнутися. Тільки художники здатні ходити між двома світами, між реальністю і світом нових образів, створених з нізвідки, але таких же живих як ми з вами. Створюючи нову реальність, кожен художник, по суті, знайомить нас з новим паралельним світом, який поглинає на нас як сон» [23]. Блакитно-білий колорит картини сповнений ніжності та легкості, котрі уособлюють собою центральні повторювані фігури — повітряні, білосніжні пір'їнки птахів. В цілому, картина викликає у глядача спокій, що натякає на порівняння натхнення зі сном, про яке говорить і сам автор.

Українські художники також зверталися до теми натхнення. Наприклад, Микола Малинка, у свої однойменній картині (Додаток Ж, рис.6), зобразив видатну представницю «наївного мистецтва» Катерину Білокур за роботою. Цим твором мистецтва він натякає на те, що художниця і її чарівні, захоплюючі картини є джерелом натхнення для всього українського народу.

Отже, феномен натхнення завжди був актуальним для художників і завжди знаходив відображення у їх творах. Проте воно не є привілеєм лише творчих людей. З цього приводу літературний критик В.Г. Белінський писав: «Натхнення не є винятковою приналежністю художника: без нього недалеко піде і вчений, без нього небагато зробить навіть ремісник, тому що воно скрізь, у будь-якій справі, у всякій роботі» [3].

Погоджуючись із думкою, представленою в попередньому абзаці, потрібно зазначити, що натхнення вірний супутник людини, закоханої у свою справу, не обов'язково пов'язану з мистецтвом. Прогрес і задовільний результат без нього не можливий у кожній діяльності. Абсолютно все, чим займається людина, потребує від неї зусиль та максимальної залученості. Бажання вкладати свої зусилля в якусь справу — це і є результат натхнення.

Найвищим його проявом можна вважати осяяння (або інсайт) — несподіване рішення, яке раптово приходить на думку після довгих роздумів.

Основною проблемою творчого натхнення полягає у складності його ціле направленою досягнення, так як, натхнення є результатом збігу багатьох обставин, наприклад, таких як любов до своєї праці або нав'язливої творчої ідеї. З іншого боку, проблема натхнення пов'язана також з тим, що не існує вічного джерела його досягнення, людині постійно потрібно шукати щось нове, що може мотивувати її.

1.3. Творча робота над панно. Композиційне і колористичне рішення

Відомо, що постійний зв'язок з творами мистецтва не тільки викликає у людини натхнення, і а слугує покращенню її емоційного стану. Саме для таких цілей існує декоративно-прикладне мистецтво. Продукти даного виду мистецтва слугують прикрасами для інтер'єрів і позитивно впливають на людей, котрі знаходяться в їх оточенні.

Для реалізації теми «Натхнення» я обрала таку техніку декоративно-прикладного мистецтва як нетканий гобелен. Мистецтво створення гобеленів формувалося і розвивалося протягом багатьох років і пройшло еволюцію від простих килимів, покликаних захищати будинок від протягів до колекційних творів і дорогих прикрас, що мають вагому культурну цінність. Гобеленом називають килим, витканий вручну або за допомогою спеціально призначеного для цього обладнання, орнаментальна або живописна композиція якого створена за допомогою переплетіння різнокольорових ниток. За час розвитку мистецтва гобелену були винайдені численні техніки і прийоми його створення, серед яких є і техніка нетканого гобелену. Продуктом такої техніки є полотно з однієї сторони якого знаходяться м'які ворсинки різної або однакової довжини, в зв'язку із рішенням самого автора. Нетканий гобелен є широко поширеною технікою виготовлення оригінальних прикрас для інтер'єру. Процес його створення є досить довготривалим, проте нескладним. Цей метод найчастіше застосовується в домашньому рукоділлі, тому що виготовлення нетканого гобелену не передбачає знаходження важкодоступних матеріалів.

Перед тим, як перейти до виконання самого гобелену потрібно визначитися із його композиційним, колористичним та ідейним рішенням (Додаток 3, рис. 7).

Основою моєї творчої роботи є багатоколірна декоративна композиція, основним мотивом якої є дерево та птахи. Дерево, що є центральним елементом, являє собою символ «Дерево Життя». Даний символ є універсальним, і зрозумілим кожному, незалежно від досвіду та культури, його аналоги зустрічаються майже у всіх міфологіях світу. Майстер і дослідник народної вишивки, Юрій Мельничук, описує його роль в українській культурі таким чином: «В мистецтві української народної вишивки, як і в інших видах народного мистецтва, Дерево Життя займає центральне позицію в різноманітності української символіки. Дерево — осьова лінія, яка символізує собою Космос та усі його прояви. Простягаючись своїм корінням до самої глибини тисячоліть — воно розростається у могутній стовбур (вісь Всесвіту), на якому розпускаються квіти, що спрямовані вгору. Таким чином, Дерево символізує безсмертя, нескінченність Життя та його розмаїття. Воно стоїть понад часом, об'єднуючи минуле, сучасне і майбутнє, та простором, будучи центром світу, включаючи усі плани Буття»[27].

Другим важливим елементом є птахи — незмінні супутники Дерева Життя. Вони в свою чергу символізують собою свободу душі. Саме вони пов'язують створену мною композицію, із темою «Натхнення», так як воно завжди являє собою метафоричний політ, відділення від земного.

Щодо колористичного рішення, то я обрала світлі кольори. Домінантними серед них є рожевий та блакитний, вони не лише спокійні та приємні для споглядання, а і мають символічне значення для даної роботи. Блакитний колір пов'язаний із ніжністю та легкістю, проте містить в собі і частину суму, що пов'язаний із розумінням швидкоплинності прекрасного, що в контексті даної роботи вказує на недовготривалість стану натхнення. Рожевий, як і червоний колір, символізує енергію, пристрасть, повноту життя, проте на відміну від нього він пом'якшений. Червоний досить активний і контрастний

колір, він може навіть символізувати собою агресію, в той час рожевий, як і натхнення, являє собою спокійну енергію, не пов'язану ні з чим руйнівним[28].

Після того, як питання композиції та колористики було вирішене я приступила до виконання самого гобелену. Для його створення потрібні такі матеріали:

1. Щільна мішковина;
2. Дерев'яна рама, призначена для фіксації полотна, розміром 85x85см.;
3. Спеціальна голка, призначена для створення нетканих гобеленів;
4. Акрилові нитки для в'язання різного кольору;
5. Ескіз малюнка, маркер, для нанесення зображення на мішковину, та ножиці.

Техніка нетканого гобелену полягає у нанесенні стібків кольорових ниток, за допомогою спеціальної голки на виворотній стороні тканинної основи. Основа має бути міцною та мати рухливі переплетіння тканинних волокон, що дає змогу голці вільно проходити всередину. Для цього найкраще підходить декоративна мішковина.

Починати роботу потрібно із підготовки мішковини. Її за допомогою будівельного степлера я прикріпила до дерев'яної рами потрібного розміру (в даному випадку 85x85 см.). Натягнута тканина має бути пружною. Безумовно, для того щоб зберегти точність, попередньо створений ескіз було нанесено на виворотну сторону полотна за допомогою маркера.

Після закріплення та фіксації тканини, а також виконання зображення, наступним етапом був перехід до процесу виконання самого гобелену. Спершу було підготовлено спеціальну голку для роботи. Для цього обирається нитка, якою буде заповнюватися малюнок, далі вона протягується крізь порожнисту основу голки, а також крізь невеличкий отвір на її наконечнику. Після цього утворюємо стібки на виворотній стороні полотна (Додаток И, рис.8).

Сам процес створення нетканого гобелена займає досить довгий час, проте він не складний, що дає можливість уникнути помилок.

Як результат, ми отримали килим, м'який та приємний на дотик, створений у техніці нетканого гобелену, зі спокійним колоритом та композицією, що символічно розкривають суть натхнення (Додаток К, рис.9).

РОЗДІЛ II. Особливості методики вивчення жанрів образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти

2.1. Мета та зміст вивчення жанрів образотворчого мистецтва в закладах загальної середньої освіти

У сучасному світі освіта вважається важливим чинником, котрий має вагомий вплив на становлення та розвиток особистості. Вона розглядається як невід'ємна частина соціокультурного середовища, в якому живе людина.

Оскільки, на даний час найбільш затребуваною в усіх сферах діяльності є людина освічена та вихована, змінюються і цінності освіти. Провідними стали не засвоєння формальних знань, а свобода самовираження, гуманність стосунків, вміння працювати в колективі, індивідуальність, творча самореалізація особистості.

Головними функціями сучасної освіти є:

1. Функція соціалізації — процес розвитку, навчання та виховання дитини, у результаті якого вона буде підготовлена до активного, самостійного життя у суспільстві, матиме змогу продуктивно працювати в колективі;

2. Людиноформуюча — надання розуміння загальнолюдських цінностей, виховання самостійної особистості, створення умов для подальшої самореалізації дитини;

3. Культуротворча — сприяння загальнолюдському культурному розвитку дитини, передача народних культурних цінностей[7].

Основним завданням освітнього процесу є формування адаптації людини до сучасних умов життя, він має відбуватися у спеціально створених для цього закладах та передбачає навчання за календарним планом встановленим та затвердженим МОН України, де для кожного предмету зазначена кількість відведених годин та теми уроків.

На сайті МОН України зазначено: «Добре відомо, що образотворче мистецтво є незмінним компонентом культури, а також її безпосереднім проявом. Розвиток мистецтва тривав тисячі років, проте воно ніколи не втрачало своєї актуальності, та впливало на становлення вихованої, всесторонньо розвинутої особистості. У структурі освіти високорозвинених цивілізацій центральне місце

відводилося саме вивченню мистецтв. Вважалося, що воно сприяє створенню усіх потрібних умов для виховання талановитої, духовно та інтелектуально розвинутої людини» [19].

Отже, метою вивчення курсу образотворчого мистецтва є формування естетичних ідеалів шляхом отримання особистого досвіду сприйняття та аналізу творів мистецтва, розвиток розуміння художніх образів, та подальшого уміння їх відтворювати, формування потреби у творчій самореалізації, сприяння художньому осмисленню реальності.

Перш ніж, визначити мету вивчення жанрів на уроках образотворчого мистецтва в закладах загальної середньої освіти потрібно з'ясувати головні завдання викладання образотворчого мистецтва:

1. Сприяння розвитку художньо-естетичного сприйняття реальності, уміння надати побаченому образну оцінку. Цьому передують формування таких особистісних цінностей як відчуття та розуміння краси, гармонії, розвиток емоційного інтелекту, уміння сприймати твори мистецтва, звертаючись як до особистого емоційно-творчого початку, так і логічного мислення;

2. Розвиток специфічних для художньо-творчого процесу особистісних якостей, наприклад, нестереотипного асоціативного мислення, спостережливості, зорової пам'яті, котрі становлять основу розвитку творчого потенціалу дитини, сприяють її подальшому активному та продуктивному розвитку у цій сфері, створюють передумови для творчої самореалізації;

3. Забезпечення учнів базовими знаннями про образотворче мистецтво, як спосіб комунікації, пізнання, розуміння його домінуючої ролі у естетичному та загальнолюдському вихованні, його розвиток та місце у загальній історії людської цивілізації. Формування уміння розуміти відмінності між різними видами образотворчого мистецтва та їх жанрами, уміння надавати їм емоційно-естетичну оцінку, висловлювати особистісне ставлення до творів образотворчого мистецтва, використовуючи вивчену термінологію, зумовлену віком та змістом програми;

4. Формування бажання самовираження способом творчої діяльності у подальшому житті, вміння на основі побачених та проаналізованих художніх образів створювати власні унікальні, забезпечення учнів найбільш повною інформацією про засоби художньої виразності, для подальшого користування нею у їх творчій діяльності[15].

Програмою передбачено сприймання, як вид творчої діяльності учнів, а також саму практичну діяльність.

Щодо мети вивчення жанрів образотворчого мистецтва, то вона є навчальною, розвивальною та виховною, особливо такі жанри образотворчого мистецтва як анімалістика, пейзаж, натюрморт, портрет, які становлять основу програми курсу образотворчого мистецтва, слугують виконанню всіх виховних, навчальних, розвивальних завдань, котрі вона ставить перед собою.

Навчальна мета включає в себе засвоєння початкових знань про жанри образотворчого мистецтва їх основні особливості, історичний розвиток та вплив на людину; дає розуміння про засоби художньої виразності та способи їх застосування у власній творчій діяльності, опанування вмінням вдало та згідно із законами композиції, колористики, світлотіні, перспективи відтворювати на площині або у просторі продукти власної фантазії та уяви, втілені у художні образи, розуміння термінології пов'язаної із жанрами образотворчого мистецтва.

Слід зазначити, що саме паралельне вивчення жанрів та засобів художньої виразності та їх вдале комбінування є найбільш ефективним. Знання про світлотінь, отримані на основі простих геометричних фігур, найкраще для дитини буде закріпити на прикладі простого графічного натюрморту. Більше того, учні будуть проявляти більшу зацікавленість, наприклад, заштриховуючи яблуко, ніж кулю. Демонструвати рух, як спосіб художньої виразності, дітям краще використовуючи динамічні зображення людей та тварин, це допоможе отримати їм базові знання, котрі вони потім зможуть реалізувати у складних композиціях, можливо навіть без використання художніх образів, користуючись лише геометричними фігурами.

Виховна та розвивальна мета вивчення жанрів спрямовані на формування особистості школяра, розвиток естетичних смаків, уваги, охайності, сумлінності, їх пізнавального та творчого інтересу, художньо-образного мислення, уяви та фантазії, любові та поваги до історії та традицій свого та культури інших народів, розуміння учнями зв'язків образотворчого мистецтва з предметами середовища. Це в свою чергу сприяє їх духовному збагаченню та творчому зростанню.

Унікальна значимість даного курсу визначається націленістю на духовно — моральне виховання і розвиток творчого потенціалу та здібностей дитини, формування асоціативно – образного, просторового мислення, а також інтуїції. У молодших школярів розвивається здатність сприйняття складних об'єктів і явищ, вміння їх емоційно оцінювання. Домінантне значення має спрямованість програми на розвиток емоційного ставлення дитини до світу, її духовно — моральне виховання. Оволодіння основами художньої мови, отримання досвіду емоційного, естетичного сприйняття світу і художньо творчої діяльності допоможуть молодшим школярам при освоєнні складних дисциплін, а в подальшому стануть основою відношення учня до самого себе, оточуючих людей, природи, науки, мистецтва і культури в цілому. Спрямованість на практичний і проблемний підходи в навчанні мистецтву диктує необхідність експериментування дитини з різними художніми матеріалами, розуміння їх властивостей можливостей для створення художнього образу. Різноманітність художніх матеріалів і технік, що використовуються на уроках, підтримує інтерес учнів до художньої творчості.

В програмі початкових та середніх класів (сам курс вивчається із першого до сьомого класу) у закладах загальної середньої освіти на образотворче мистецтво виділено по тридцять п'ять годин (одна година на тиждень та чотири години резервного часу).

Певні поверхневі знання про історію цих жанрів діти отримують вже у першому класі, проте найбільша кількість інформації міститься у програмі третього класу, основою якого є тема «У майстернях художників». Основний

зміст цієї програми передбачає актуалізацію знань, набутих у попередніх класах, їх розширення та поглиблення. Новим для цієї програми є знайомлення на базовому рівні із сновними жанрами образотворчого мистецтва, такими як натюрморт, анімалістичний, портрет, пейзаж[19].

Зміст теми, котра найбільш повно розкриває роль жанрів образотворчого мистецтва у житті та історії людини називається «В гостях у художників: пейзажиста, анімаліста, портретиста, майстра натюрморту»[19].

2.2. Методика навчання жанрам образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти

Головна мета викладання образотворчого мистецтва, і навчання його жанрам, в закладах загальної середньої освіти — загальнорозвиваюча. Провідним завданням даного курсу є розвиток творчих здібностей дитини засобами образотворчого мистецтва. Мета роботи — це не тільки навчання дітей мові мистецтва, також не просто оволодіння вміннями і навичками творчої роботи з художнім матеріалом. Найважливіше полягає в тому, щоб зацікавити дитину та привити любов до мистецтва взагалі.

А. Луначарський в книзі «Основні принципи єдиної трудової школи» писав: «Предмети естетичні: ліплення, малювання, спів і музика — аж ніяк не є чимось другорядним: трудова і наукова освіта, позбавлена цього елемента, була б бездушною, бо радість життя і милування творчістю є кінцевою метою і праці, і науки»[14, ст.25].

Погоджуючись з цією думкою, слід зазначити, що, нажаль, головною проблемою викладання образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти є несерйозне ставлення до цього курсу як і учнів так і вчителів, відсутність мотивації дітей та не бажання викладача зацікавити їх.

Як зазначають психологи: «... ця проблема актуальна для всіх учасників навчального процесу: вчителів, дітей, батьків. Образотворче мистецтво, як один з навчальних предметів загальноосвітньої школи, займає важливе місце у вихованні учнів і може сприяти розвитку навчальної мотивації. Підвищення мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках

образотворчого мистецтва сприяє формуванню світогляду школярів, покращенню навчально-виховного процесу і, як наслідок, формуванню особистості, що відповідає вимогам сучасного суспільства»[18].

На уроках образотворчого мистецтва важливо розвивати мотивацію, адже, погоджуючись з представленою вище думкою, хочеться зазначити, що вона є рушійною силою в творчій діяльності. Проте потрібно розвивати мотивацію кожної дитини окремо, враховуючи особливості її характеру, поглядів та цілей. При всьому різноманітті мотивів, існують загальні фактори, що впливають на їх розвиток.

Таким чином, найефективнішою методикою навчання жанрам образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти є та, котра включає в себе методи, в першу чергу спрямовані на зацікавлення учнів темою уроку.

Урок образотворчого мистецтва не повинен бути нудним і нецікавим. Гра дозволяє активізувати увагу дітей і залучити всіх в творчий процес. Важливі колективні та групові форми роботи, змагання, метод відкриттів, диференційований підхід до кожного учня. Формування інтересу і захопленості не може бути повчальним і йти тільки зверху від учителя. Важливо заохочувати свободу вибору дітей, залишати за кожним право мати власні інтереси і переваги. У кожній темі уроку має бути варіантність виконання. Завдання вчителя полягає в тому, щоб поважати вибір дитини при зображенні того чи іншого малюнку та допомагати реалізувати її ідею.

Педагог та викладач образотворчого мистецтва з високим стажем роботи О. Сошнікова зазначає: «Рядом досліджень було доведено, що знання, отримані в готовому вигляді, як правило, викликають труднощі в учнів при їх застосуванні в конкретних ситуаціях. Одним із суттєвих недоліків знань учнів залишається формалізм, який виявляється у відриві теоретичних положень від уміння застосувати їх на практиці.

Сучасним учнем засвоюється тільки та інформація, яка найбільше його зацікавила, найбільш близька йому. При вивченні курсу образотворчого

мистецтва необхідний взаємозв'язок багатьох фактів для розвитку творчої особистості. Як результат, якість знань збільшується, розвивається пізнавальний інтерес до мистецтва, діти стають більш активними і творчо розкутими»[18].

Діти краще сприймають матеріал, якщо учитель формує свою розповідь таким чином, що вона буде прив'язана до особистого досвіду дитини. Процес ілюстрування та демонстрації також не має бути нудним. Протягом пояснень потрібно постійно звертатися до дітей, запитуючи про їх досвід, це збуджує їх активність. Наприклад, на уроках образотворчого мистецтва, пов'язаних із вивченням такого жанру як портрет, краще задавати дітям малювати своїх рідних, друзів або улюблених персонажів. Такі завдання викликають у них більший інтерес, ніж зображення осіб, які не викликають у них позитивного емоційного зв'язку.

Навчаючи різним жанрам образотворчого мистецтва, вчитель повинен постійно знайомити учнів з новими нестандартними техніками виконання малюнку. Вони безумовно викликають інтерес та зацікавлення саме різножанровістю виконання учбової роботи. Незвичайні, нетрадиційні способи малювання хороші ще й тому, що, використовуючи їх, практично неможливо зробити щось невдало, в той час, коли академічний малюнок змушує напружуватися і боятися помилок. Наприклад, на уроках образотворчого мистецтва, котрі пов'язані з вивченням і зображенням натюрморту, дітям можна дати завдання створити композицію у нестандартній техніці малювання, роблячи відбитки розрізаними навпіл фруктами, наприклад, яблуками або грушами, попередньо занурюючи їх у фарбу.

У початковій школі учитель образотворчого мистецтва повинен розуміти важливість свого впливу на формування особистості учнів та їх самооцінки. Тому, на мою думку, роботи з образотворчого мистецтва краще не оцінювати нижче 9 балів. Потрібно враховувати, що існують діти яких може засмутити низька оцінка. Вони навіть можуть втратити віру в свої сили.

Указувати на помилки дітей потрібно м'яко, ні в чому їх не звинувачувати та

приділяти на наступних уроках цим дітям більше уваги, обов'язково їх підтримуючи та хвалити у разі їх творчого успіху.

Якщо задуматися про специфіку образотворчого мистецтва як навчального предмета, то можна дійти висновку, що його можна вигідно комбінувати з іншими уроками у школі. Наприклад, поєднати образотворче мистецтва з літературою можна за допомогою завдання, суть якого полягає в ілюструванні найкращого на думку учня епізоду книги, яку вони вивчають, що можна пов'язати із вивченням таких жанрів образотворчого мистецтва як портрет, пейзаж та анімалістика.

Жанри образотворчого мистецтва відрізняються один від одного, а отже потребують унікальної для кожного методики викладання.

Вважається, що живописний натюрморт повинен бути першим жанром образотворчого мистецтва, котрий вивчається у початкових класах. Це пов'язане не тільки тим, що саме натюрморт викликає найбільший емоційний відгук у дітей молодшого шкільного віку, так як безпосередньо пов'язаний з їх життєвим досвідом, а і привертає увагу учнів до засобів живописної виразності, допомагає їм пізнати красу зображуваних предметів та милуватися ними. У початкових класах слід знайомити дітей із різноманітним натюрмортом. У процесі відбору творів мистецтва, призначених для демонстрації, потрібно орієнтуватися на натюрморти, які включають в себе відмінні між собою засоби виразності та манери виконання. Для розглядання з дітьми підходять картини, в яких художні образи розміщуються у колі, трикутнику, асиметрично, симетрично, у центрі, статично або динамічно. На їх прикладі, вчитель повинен пояснювати учням основні принципи зображення композиції. Натюрморти повинні реалістично відображати знайомі дітям предмети та явища життя, тема його має бути близька соціальному досвіду дитини. Дітей потрібно знайомити із творами мистецтва на одну тему, проте у виконанні різних художників. Сприймаючи їх, учні набудуть уміння порівнювати різноманітні манери виконання одного і того ж явища, також навчаться формувати та виражати своє ставлення до мистецтва в цілому.

Створення натюрморту, призначеного для зображення дітьми на уроках образотворчого мистецтва, починається із задуму та постановки навчального завдання. Основним етапом у цьому процесі є компоновання предметів у просторі, один із яких обов'язково має бути композиційним центром всієї постановки, і виділятися завдяки кольору або розміру. Його потрібно змістити ближче до центру, а для надання динамічності, можна змістити трішки вправо або вліво. При просторовому рішенні натюрморту на перший план у вигляді акценту можна покласти невеликий предмет, що відрізняється за фактурою і кольором від інших предметів. Для завершення композиції, а також зв'язку всіх предметів в єдине ціле до постановки додають драпірування, підкреслюючи, таким чином, ще й різницю між твердими предметами і м'якою фактурою тканини. Важливу роль у композиції постановки відіграє також освітлення.

Сам процес роботи дітей над зображенням натюрмортів має супроводжуватись поясненнями учителя та проходити під його пильним наглядом. Для того щоб навчальний процес проходив успішно, педагог повинен вчасно підготуватися до його проведення. На дошці обов'язково має бути продемонстрована поступова схема лінійної побудови натюрморта. В процесі навчання зображенню натюрморта з натури учні повинні навчитися бачити і розуміти зв'язок побудови предметів із явищем світлотіні. Закінчивши малюнок, кожна дитина має проаналізувати його разом із викладачем та закріпити вивчений матеріал.

Зображенню портрету та анімалістики в молодших класах присвячено мало часу. Це пов'язано з тим, що ці теми є досить складним для розуміння дитиною. Слід зазначити, що для дітей молодшого шкільного віку зображення із рухомою людською фігурою або фігурою тварини є найбільш цікавими. Крім того, що додавання персонажа надає зображенню «живості», він «допомагає» маленькому глядачу краще зрозуміти закладену історію та відчути її. Це дає дитині новий чуттєвий досвід та розвиває уяву.

Також, слід зазначити, що саме людська фігура і фігура тварини є найкращим прикладом руху для розуміння дитини. Зображуючи людину учень початкових класів отримує знання які в майбутньому будуть корисні йому на уроках анатомії.

Для того щоб анатомічно правильно зобразити людину художник повинен мати великий багаж знань та практики, так як портрет є досить складним в зображенні і правильне його виконання вважається вершиною майстерності. Тому, безсумнівно, для дитини молодшого шкільного віку це дуже складна для виконання робота. Людську фігуру потрібно максимально спростити, але так щоб вона не втрачала своїх основних рис і не мала значних пропорційних деформацій. Емоційна насиченість занять на яких діти навчаються зображувати людину повинна буди продуманою. Особливу увагу слід приділяти збереженню психічного та фізичного здоров'я дитини. Педагог має створювати на уроках емоційно-піднесену атмосферу, що сприятиме зацікавленості і кращому розумінню матеріалу. Цих самих принципів потрібно дотримуватись і на уроках, присвячених вивченню анімалістичного жанру образотворчого мистецтва.

Пейзаж, як і розглянуті у попередніх абзацах жанри, тісно пов'язаний із досвідом дитини та викликає у неї зацікавленість. Вивчення пейзажу — найкращий спосіб познайомити дитину із таким засобом художньої виразності як повітряна перспектива. Взаємозв'язок образотворчої діяльності і ознайомлення дітей з природою збагачує як знання про світ, так і про образотворче мистецтво. Прагнення передати образи природи на папері призводить до поглиблення, уточнення знань і уявлень про природні об'єкти і явища.

Для підвищення рівня зацікавленості уроки образотворчого мистецтва, на яких вивчається пейзажний жанр, слід звернутись до плернерної практики. Важливо проводити екскурсії на уроках образотворчого мистецтва в школах, під час яких діти будуть робити швидкі замальовки з натури, а потім закінчувати їх фарбами в приміщенні. Такий порядок роботи сприяє розвитку

уміння запам'ятовувати та відтворювати характерні особливості природи, допомагає зрозуміти просторові відношення, зрозуміти принципи лінійної та повітряної перспективи.

ВИСНОВКИ

Отже, після детального аналізу проблематики вивчення жанрів образотворчого мистецтва на уроках у закладах загальної середньої освіти одержано такі результати:

1. Простежено історію та розвиток жанрів образотворчого мистецтва, визначено їх основні характеристики, притаманні різним історичним епохам та відмінності. Було встановлено, що незважаючи на те, що поняття «жанр» в образотворчому мистецтві з'явилося досить пізно, жанровий розподіл існував іще з давніх часів, а канони зображення змінювались з приходом кожного нового історичного періоду, та вносили вагомий вклад в їх подальший розвиток. Були детально розглянуті особливості таких жанрів образотворчого мистецтва як пейзаж, портрет, натюрморт, анімалістика, притаманні кожному історичному етапу розвитку мистецтва;

2. Розглянуто мету та зміст навчання образотворчому мистецтву у закладах загальної середньої освіти. Детально розглянуто мету навчання жанрів образотворчого мистецтва, а саме: пейзажу, натюрморту, анімалістичному жанру, портрету, а також її вплив на формування естетичних ідеалів шляхом отримання особистого досвіду сприйняття та аналізу творів мистецтва, розвиток розуміння художніх образів, та подальшого уміння їх відтворювати, формування потреби у творчій самореалізації, сприяння художньому осмисленню реальності. Було представлено компоненти мети навчання образотворчого мистецтва в закладах загальної середньої освіти.

3. Були запропоновані рекомендації щодо навчання жанрам образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти. Були представлені ефективні методи вирішення проблеми відсутності мотивації на уроках образотворчого мистецтва, пов'язаних з вивченням жанрів, які полягають у використанні на уроках нестандартних методів зображення, індивідуальному підході до кожної дитини, створенні правильної емоційної атмосфери під час занять. Були окремо проаналізовані різні методи проведення

уроків, присвячених вивченню різних жанрів образотворчого мистецтва, таких як пейзаж, портрет, натюрморт та анімалістичний жанр.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Анімалістичний жанр: веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Анімалістичний_жанр (дата звернення: 12.04.2020)
2. Бычков Д.М., Бадалова Е.Н. Когнитивный словарь литературно-философского дискурса: словник. М.: Кнорус, 2016. 264 с.
3. Вдохновение: веб-сайт. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Вдохновение> (дата звернення: 13.04.2020)
4. Види і жанри образотворчого мистецтва.: веб-сайт. URL: <https://infopedia.su/8x37b5.html> (дата звернення: 10.04.2020)
5. Головин С.Ю. Словарь практического психолога: словник. Мн.: Харвест, 1998. 800 с.
6. Живопис. Натюрморт: веб-сайт. URL: <http://bibliograph.com.ua/isk/28.htm> (дата звернення: 12.04.2020)
7. Зміст, мета та завдання навчальної дисципліни «Образотворче мистецтво» у початковій школі: веб-сайт. URL: <https://vseosvita.ua/library/zmist-meta-ta-zavdanna-navcalnoi-disciplini-obrazotvorce-mistectvo-u-pocatkovij-skoli-24889.html> (дата звернення: 14.04.2020)
8. Изобразительное искусство: веб-сайт. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Изобразительное_искусство (дата звернення: 11.04.2020)
9. Искусство. Функции и виды искусства.: веб-сайт. URL: <https://www.calc.ru/Iskusstvo-Funktsii-I-Vidy-Iskusstva.html> (дата звернення: 11.04.2020)
10. История искусств / Гомбрих Эрнст; [пер. с англ. В. Крючкова]. М: ООО Издательство АСТ, 1998. 257с.
11. История портрета — эволюция развития портретного жанра от древности до наших дней: веб-сайт. URL: <http://shdevrs.ru/portret/109-istoriya-portreta.html> (дата звернення: 12.04.2020)

12. Імпресіонізм: веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Імпресіонізм>
(дата звернення: 13.04.2020)
13. Історія розвитку сучасної методики образотворчого мистецтва: веб-сайт. URL: <https://studopedia.org/7-77626.html> (дата звернення: 13.04.2020)
14. Луначарский А.В. Основные принципы единой трудовой школы. МОСКВА «Педагогика» 1976. 634с.
15. Мета та завдання уроків образотворчого мистецтва: веб-сайт. URL: <http://um.co.ua/10/10-15/10-157932.html> (дата звернення: 13.04.2020)
16. Методи обучения: веб-сайт. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Методы_обучения (дата звернення: 14.04.2020)
17. Мистецтво: веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Мистецтво>
(дата звернення: 11.04.2020)
18. Мотивация учебной деятельности на уроках изобразительного искусства: веб-сайт. URL: https://kopilkaurokov.ru/izo/prochee/doklad_na_tiemu_motivatsiia_uchiebn_oi_deiatel_nosti_po_sriedstvam_tvorchieskogho_podkhoda_na_urokakh_i_zobrazitel_nogho_iskusstva (дата звернення: 13.04.2020)
19. Навчальні плани | Міністерство науки і освіти України: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-plani> (дата звернення: 13.04.2020)
20. Натюрморт: веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Натюрморт>
(дата звернення: 12.04.2020)
21. Николаев А.И. Основы литературоведения: учебное пособие для студентов филологических специальностей: навч. посіб. Иваново: ЛИСТОС 2011. 255с.
22. Образотворче мистецтво навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів: веб-сайт. URL:

<http://school28.rv.ua/images/news/2017/Образотворчестество.pdf>

(дата звернення: 13.04.2020)

23. Олигеров Александр Романович: веб-сайт. URL: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Олигеров, Александр Романович](https://ru.wikipedia.org/wiki/Олигеров,_Александр_Романович) (дата звернення: 13.04.2020)
24. Пейзаж: веб-сайт. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Пейзаж> (дата звернення: 12.04.2020)
25. Пейзажная живопись: веб-сайт. URL: <http://www.art-raisage.ru/article/peizazhnaja-zhivopis/> (дата звернення: 12.04.2020)
26. Портрет: веб-сайт. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Портрет> (дата звернення: 12.04.2020)
27. Символізм народної культури українців: дерево життя: веб-сайт. URL: <https://honchar.org.ua/p/symvolizm-narodnoji-kultury-ukrajintsiv-derevo-zhyttya/> (дата звернення: 13.04.2020)
28. Символіка кольорів: веб-сайт. URL: <http://about-ukraine.com/simvolika-koloriv/> (дата звернення: 13.04.2020)
29. Стихосложение-22. Что такое вдохновение?: веб-сайт. URL: <https://shkolazhizni.ru/culture/articles/100432/> (дата звернення: 13.04.2020)
30. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: у 5-ти т. т. 1. К., «Рад.школа» 1976. 654с.
31. Art: веб-сайт. URL: <https://www.britannica.com/art/visual-arts> (дата звернення: 11.04.2020)

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

УРОК ДЛЯ 3 КЛАСУ

Тема уроку: «Ілюстрація до казки». Комбінування пейзажного та портретного/аніمالістичного жанрів образотворчого мистецтва в сюжетну композицію.

Мета уроку: познайомити учнів із комбінуванням різних жанрів образотворчого мистецтва, таких як портрет, аніمالістика, пейзаж та можливістю об'єднувати різні техніки зображення; поглибити знання та практичні навички з композиції; навчати спостерігати, дотримуватися в зображенні пропорцій та розмірів; формувати образне, логічне, просторове мислення, відчуття гармонії, композиційної рівноваги; навчати міркувати, розвивати окомір; підвищити рівень володіння образотворчими засобами; виховати естетичний смак, спостережливість, охайність; виховувати любов до літератури; стимулювати розвиток допитливості, стійкого інтересу до образотворчого мистецтва та мистецтва в цілому.

Завдання: продовження ознайомлення учнів із ілюстрацією; закріплення отриманих знань про портретний, аніمالістичний та пейзажний жанри живопису; закріплення знань щодо понять «жанр» та «композиція»; демонстрація різноманітних способів відтворення творчого задуму за допомогою різних засобів образотворчого мистецтва; формування смаку, естетичного сприйняття, творчого аналізу, уміння висловлювати власну точку зору щодо творів мистецтва, використовуючи вивчену термінологію.

Учень повинен знати: поняття «жанр» в образотворчому мистецтві, різницю між ними та їх основні характеристики; детальну характеристику пейзажного, портретного та аніمالістичного жанрів; основи композиції, її закони.

Учень повинен уміти: цілісно сприймати композицію; композиційно правильно розміщати зображуване на аркуші паперу;

відтворювати зображення застосовуючи різні засоби образотворчого мистецтва.

Основні поняття, терміни: жанр, пейзаж, анімалістика, портрет, композиція, графіка, колорит.

Методи: комунікативні (розповідь, пояснення, бесіда, аналіз); наочні (демонстрація, ілюстрування), практичні (практична робота).

Обладнання: для вчителя — проектор, комп'ютер (ноутбук), екран, слайд-шоу; Для учнів — художні матеріали та інструменти: олівці, фломастери, маркери, кулькові та гелеві ручки, альбоми;

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

Тривалість етапу — 5 хвилин.

Привітання, перевірка готовності учнів до уроку, наявності потрібних матеріалів, організація уваги учнів, оголошення теми та мети уроку.

Методи: комунікативні (розповідь).

II. Актуалізація опорних знань та постановка завдання.

Тривалість етапу — 10 хвилин.

Повторення отриманої на минулих заняттях інформації про жанри образотворчого мистецтва. Особлива увага приділяється портретному, пейзажному та анімалістичному жанрам, діти повинні розрізняти та надавати чітку характеристику кожному із них. Повторення композиційних прийомів.

Учитель оголошує завдання: діти повинні створити графічну ілюстрацію до улюбленої казки, котра повинна містити в собі елемент пейзажу в якості фону та портретний або анімалістичний елемент (це може бути казковий персонаж-людина, персонаж-тварина або антропоморфна тварина). Учні демонструються подібні приклади, учитель аналізує їх з учнями з точки зору композиції та жанрів образотворчого мистецтва. На

даному етапі діти обирають та оголошують вибрану казку, яку має затвердити вчитель.

Методи: комунікативні (розповідь, пояснення, бесіда, аналіз); наочні (демонстрація, ілюстрація); опитування.

III. Практична робота

Тривалість етапу — 25 хвилин.

Діти працюють над завданням у два етапи під чітким контролем учителя:

1. Учні створюють легкий начерк простим олівцем, намічають основні композиційні елементи. Учитель допомагає кожному, хто цього потребує, корегує композицію та аналізує її із учнями, у яких виникли з цим проблеми;

2. Діти додають елементи деталізації та зафарбовують малюнок кольоровими олівцями, ручками або фломастерами. Учитель допомагає у техніці виконання, виявляє помилки, допомагає їх усунути, а також виявляє позитивні моменти в роботі кожного.

Методи: практичні (самостійна практична робота, виправлення); комунікативні (аналіз).

IV. Завершення роботи та оголошення домашнього завдання.

Тривалість етапу — 5 хвилин.

Перегляд, аналіз та оцінювання учнівських робіт. Учитель може провести «виставку» робіт та дати змогу проаналізувати роботи своїх однокласників. Підсумок уроку — закріплення знань про пейзажний, портретний та анімалістичний жанри образотворчого мистецтва та їх особливості. Учитель оголошує домашнє завдання, діти прибирають робочі місця.

Рис.1 Нікула Пуссен «Натхнення поета»

Рис. 2 Мікеланджело Мерізі да Караваджо «Святий Матвій та янгол»

ДОДАТОК Г

Рис.3 Вільям-Адольф Бурго «Натхнення»

ДОДАТОК Д

Рис.4 Жан Оноре Фрагонар
«Портрет молодого художника (Натхнення)»

Рис.5 О. Олігеров «Натхення»,

Рис.6 М. Малинка «Натхення»

Рис.7 Ескіз дипломної роботи

Рис.8 Процес створення дипломної роботи

Рис.9 Авторська дипломна робота
Панно «Натхнення»